

รายงานการทำสำเนาดิจิทัลเอกสารโบราณ
วัดคงคาราม อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
วันที่ 15-17 พฤศจิกายน 2559 ครั้งที่ 1/2560
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

วัดคงคารามสันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาต่อกรุงธนบุรี ตามประวัติกล่าวว่า เจ้าเมืองรามัญ 7 เมือง ได้แก่ พระสมิงสิงหบุรินทร์ เมืองสิงห์ พระนินนะภูมินบตี เมืองลุ่มสุม พระชินติฐบดี เมืองท่าตะกั่ว พระนิโครธาภิโยค เมืองไทรโยค พระปณฺธิฐบดี เมืองท่าขนุน พระเสลภูมิบดี เมืองทองผาภูมิ และพระผลกติฐบดี เมืองท่ากระดาน รวมถึงครอบครัวชาวมอญที่อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง ได้ร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์ วัดคงคารามขึ้นเป็นวัดกลาง เพื่อใช้เป็นศูนย์รวมในการร่วมทำสังฆกรรมของสงฆ์แบบรามัญนิกายในวันเข้าและออกพรรษาของทุกปี อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมของชาวมอญในจังหวัดราชบุรีและจังหวัดใกล้เคียง โดยมีชื่อเรียกเป็นภาษามอญว่า "เกียไต" แปลว่า วัดกลาง และเป็นชื่อวัดหนึ่งในเมืองมอญ

ปลายสมัยรัชกาลที่ 2 พระยามหาโยธา (เจ่ง คชเสนี) ขุนนางไทยเชื้อสายมอญได้นิมนต์พระราชาคณะฝ่ายรามัญนิกายมาเป็นเจ้าอาวาส วัดคงคารามเจริญรุ่งเรืองถึงขั้นสูงสุดในสมัยรัชกาลที่ 4 พระครูรามัญญาธิบดี เจ้าอาวาสเป็นที่เคารพนับถือมาก กิจกรรมต่างๆ ของวัดได้รับการอุปถัมภ์โดยเจ้าจอมมารดาภินิหารในรัชกาลที่ 4 และทูลเกล้าฯ ถวายให้เป็นพระอารามหลวง ซึ่งได้รับพระราชทานนามวัดใหม่ว่า "วัดคงคาราม"

สำหรับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดคงคารามนั้น ก่อตั้งในปี 2542 โดยใช้กุฏิ 9 ห้อง ซึ่งเป็นเรือนไม้ทรงไทยที่ใหญ่และงามที่สุดแห่งหนึ่ง จัดเป็นที่แสดงโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่ล้ำค่าอันเป็นสมบัติของวัดมาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น โลงมอญอายุกว่า 200 ปี แกะสลักลายดอกพุดตานลงรักปิดทองประณีตงดงาม คัมภีร์ใบลานและสมุดไทยที่จารเป็นภาษามอญจำนวนมาก หีบและตู้พระธรรม เครื่องปั้นดินเผาศิลปะมอญแกะสลักลวดลายวิจิตรหาชมได้ยากในปัจจุบัน เครื่องมือช่างสมัยโบราณ หนังสืออ่านม้าลงรักปิดทอง ตาลปัตรพัดยศรูปทรงงดงาม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายชาวมอญ เครื่องถ้วยลายคราม เครื่องทองเหลือง เป็นต้น¹

ในปี 2553 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ได้ร่วมงานกับวัดคงคารามเมื่อครั้งจัดงานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นครั้งที่ 2 ในหัวข้อ "สยามใหม่จากมุมมองท้องถิ่น" ต่อมาปี 2554 ศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมอนุรักษ์ผ้าห่อคัมภีร์ เพื่อยืดอายุของผ้าในฐานะเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางด้านศิลปะและพลังศรัทธาของชุมชน โดยมีผู้ทรงความรู้เรื่องผ้ามาให้ความรู้และปฏิบัติการในการอนุรักษ์ผ้าอย่างง่ายให้กับชาวบ้าน ทั้งการเก็บรักษาผ้าให้คงสภาพดีด้วยวิธีการม้วนผ้ากับแกนเพื่อไม่ให้เส้นใยผ้าหักงอ การจัดแสดงผ้าด้วยการตรึงผ้ากับกรอบไม้ และการเสริมสร้างความแข็งแรงให้กับพื้นผ้าด้วยการทำผ้าตามหลัง รวมทั้งการซ่อมแซมผ้าซึ่งมีทั้งวิธีการตามหลักการอนุรักษ์ และวิธีแบบพื้นบ้านผสมผสานกัน ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากลูกป้าน้ำอาชาวคงคารามเป็นอย่างดี²

และการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ผ้าห่อคัมภีร์นี้เอง ทำให้ ดอกกรัก พยัคศรี นักวิชาการฐานข้อมูลเอกสารโบราณฯ ที่มีโอกาสได้ไปร่วมกิจกรรมด้วย พบว่านอกจากผ้าห่อคัมภีร์ที่น่าสนใจแล้ว ตัวเอกสารโบราณที่ถูกเก็บรักษาไว้ก็มีความน่าสนใจ

¹ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดคงคาราม. [Online]. สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน, 2559, จาก <http://www.sac.or.th/databases/museumdatabase>

² นวพรรณ บุญธรรม. 2557. ผ้าห่อคัมภีร์วัดคงคาราม: ประวัติศาสตร์(ที่อยาก)บอกเล่า [Online]. สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน, 2559, จาก http://www.sac.or.th/databases/museumdatabase/article_inside.php?id=1844.

นำศึกษา สมควรที่จะอนุรักษ์เอกสารโบราณในรูปแบบของสำเนาดิจิทัล และเพิ่มช่องทางในการเผยแพร่เอกสารโบราณเหล่านี้ให้ผู้คนสามารถเข้าถึงเอกสารโบราณได้ง่ายขึ้น

เมื่อวันที่ 15-17 พฤศจิกายน 2559 ที่ผ่านมา นักวิชาการและเจ้าหน้าที่จากศูนย์ฯ ประกอบด้วย ดอกกรัก พยัคศรี (นักวิชาการฐานข้อมูล) นवलพรรณ บุญธรรม (นักวิชาการ) สมศักดิ์ แก้วนุช (เจ้าหน้าที่ประสานงาน) นิสา เขยกลั่น (เจ้าหน้าที่ฐานข้อมูล) และศุภกรานต์ พุ่มพฤษ (เจ้าหน้าที่ไอที) เข้าไปทำทะเบียน และทำสำเนาดิจิทัลเอกสารโบราณ ที่ทีมงานได้พบพระอนุวัฒน์ สุจิตโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระเจี๊ยะ ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี พระเจี๊ยะให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าก่อนหน้ามีหน่วยงานของรัฐ คือ กลุ่มงานหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ ได้มาสำรวจ ชำระ แยกประเภทและจัดหมวดหมู่เอกสารโบราณของวัดคงคารามไว้แล้วแต่ยังไม่ได้มีการทำสำเนาดิจิทัล

สภาพเอกสารโบราณที่พบส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ดี มีผ้าห่อคัมภีร์ ไม่ประกับ ฉลากงา และเชือกมัดคัมภีร์ อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์มาก สำหรับตัวใบลานนั้นเขียนด้วยตัวอักษรมอญ ภาษาบาลี ตัวอักษรเห็นชัดเจน ลายมือที่เขียนคมชัด สดสวย และส่วนใหญ่อยู่ในหมวดเรื่องธรรมคดี

รายชื่อเอกสารโบราณที่วัดคงคารามในครั้งนี้ จำนวน 26 รายการ ดังนี้

ลำดับ	รหัส	ชื่อเรื่อง	อักษร/ภาษา	ประเภท
1	RBR002-001 ³	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 1	มอญ/บาลี	ใบลาน
2	RBR002-002	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 2	มอญ/บาลี	ใบลาน
3	RBR002-003	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 3	มอญ/บาลี	ใบลาน
4	RBR002-004	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 4	มอญ/บาลี	ใบลาน
5	RBR002-005	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 5	มอญ/บาลี	ใบลาน
6	RBR002-006	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 6	มอญ/บาลี	ใบลาน
7	RBR002-007	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 7	มอญ/บาลี	ใบลาน
8	RBR002-008	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 8	มอญ/บาลี	ใบลาน
9	RBR002-009	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 9	มอญ/บาลี	ใบลาน
10	RBR002-010	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 10	มอญ/บาลี	ใบลาน
11	RBR002-011	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 11	มอญ/บาลี	ใบลาน
12	RBR002-012	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 12	มอญ/บาลี	ใบลาน
13	RBR002-013	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 13	มอญ/บาลี	ใบลาน
14	RBR002-014	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 14	มอญ/บาลี	ใบลาน
15	RBR002-015	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 1	มอญ/บาลี	ใบลาน
16	RBR002-016	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 2	มอญ/บาลี	ใบลาน
17	RBR002-017	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 3	มอญ/บาลี	ใบลาน
18	RBR002-018	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 4	มอญ/บาลี	ใบลาน
19	RBR002-019	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 5	มอญ/บาลี	ใบลาน
20	RBR002-020	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 6	มอญ/บาลี	ใบลาน
21	RBR002-021	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 7	มอญ/บาลี	ใบลาน

³ สำหรับการให้รหัสเอกสารของวัดคงคารามนั้นทางฐานข้อมูลเอกสารโบราณภูมิภาคตะวันตกในประเทศไทย กำหนดไว้ดังนี้ จังหวัด/วัด-ชื่อเอกสาร RBR002-001 (ราชบุรีวัดคงคาราม-ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 1)

ลำดับ	รหัส	ชื่อเรื่อง	อักษร/ภาษา	ประเภท
22	RBR002-022	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 8	มอญ/บาลี	ใบลาน
23	RBR002-023	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 9	มอญ/บาลี	ใบลาน
24	RBR002-024	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 10	มอญ/บาลี	ใบลาน
25	RBR002-025	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 11	มอญ/บาลี	ใบลาน
26	RBR002-026	ปาราชิกกัณฑ์ ผูก 12	มอญ/บาลี	ใบลาน

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดคงคาราม จ.ราชบุรี

ตู้ไม้เก็บเอกสารโบราณ

การทำทะเบียนเอกสารโบราณ

เอกสารโบราณ

เอกสารโบราณ

การทำสำเนาดิจิทัล

สรุปรายงาน

นิสา เซยกลิ่น

เจ้าหน้าที่ฐานข้อมูล